

Satranç

Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr]

15. Uluslararası Çözme Yarışması - 3. Kategori Soruları

Dünya Satranç Kompozisyonu Federasyonu'nun (World Federation for Chess Composition, WFCC) etkinliklerinden biri de Uluslararası Çözme Yarışması. Uluslararası Çözme Yarışması'nın on beşincisi 27 Ocak 2019'da 49 ülkede 648 yarışmacının eş zamanlı katılımıyla gerçekleştirildi. Yarışma üç kategoride düzenleniyor:

1. Kategori'ye ELO derecesi 2000'in üzerinde olanlar,

2. Kategori'ye ELO derecesi 1700'ün altında olanlar ya da henüz ELO derecesi olmayanlar,

3. Kategori'ye ise 13 yaş ve altındakiler katılabiliyor.

1. Kategori'de hâlen çözme alanında dünya şampiyonu olan Polonyalı Piotr Murdzia birinci oldu. İkinci ve üçüncü kategoride ise sırasıyla

Polonyalı Jonasz Baum ve Azerbaycanlı Elgün Paşayev birinci oldular.

Bu yılki organizasyonun öne çıkan özelliklerinden biri, yarışmanın bir ayağının Birleşik Arap Emirlikleri'nden biri olan Füceyre'de yapılması. Burada, aralarında daha önce satranç problemlerine hiç aşına olmayan 13 ülkeden yarışmacıların da olduğu katılımcılar çetin problemler karşısında ter döktüler.

Daha tecrübeli diğer yarışmacılar arasında şimdiki dünya çözme şampiyonu GM Piotr Murdzia, etüt ve özmat (selfmate) alanlarında dünyaca ünlü kurgucular IM Oleg Pervakov ve GM Andrey Selivanov gibi isimler de vardı.

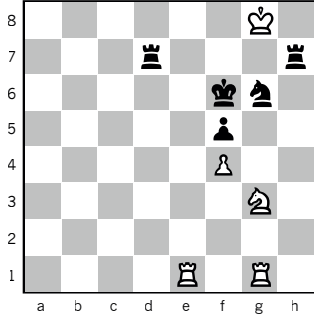
Bu yılki etkinlik Arap ülkeleri için büyük öneme sahip.

Ne de olsa, bundan neredeyse bin yıl önce, satranç problem sanatının ilk örnekleri İslam coğrafyasında ortaya çıkmıştı. Bu problemlere "mansuba" deniyordu (çoğulu mansubat). Artık Batı Avrupa'nın satranç problemleriyle ilk kez Arap elyazmaları aracılığıyla tanıştığı biliniyor. Ne var ki sonraki yüzyıllarda satranç problemi kurma ve çözme etkinlikleri Arap coğrafyasında neredeyse tamamen unutulurken Avrupa'da büyük gelişmeler kaydetti. Füceyre'de yapılan bu son yarışma, problem sanatının doğduğu kültürel coğrafyaya asırlar sonra geri dönüşü olarak değerlendiriliyor.

Yan tarafta, 9. yüzyılda yaşamış satranç ustası ve kompozitör Ebu Naim el-Kadim'e ait olduğu düşünülen bir "mansuba" görüyoruz. (Diyagram 1).

Diyagram 1

Ebu Naim el-Kadim, 840 dolayları

Bu, üç hamlelik bir mat problemi.

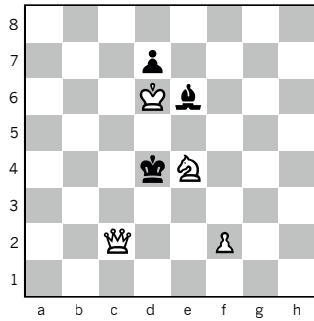
Çözümü bulabilir misiniz?

Çözüm yazının sonunda.

Yarışmaya geri dönecek olursak, özellikle 3. Kategori'de sorulan sorular bizim merakımızı uyandırdı. Acaba 13 yaş ve altındaki çocuklara ne tip problem ve etütler sorulmuştu? Şimdi bunların birkaçını birlikte görelim.

Diyagram 2

Georgi Kakabadze

Die Schwalbe, 2000
İki hamlede mat.

Çözüm: Yarışmacı burada cazip görünen birkaç anahtar hamle adayından doğru olanını seçmek zorunda. Yani, burada çeldiriciler var ve

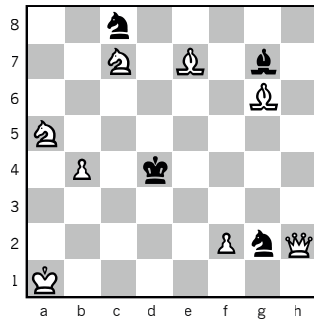
zamana karşı yapılan bu yarışmada güçlük çıkarabilir. Örneğin: 1. Ad2? (2. Af3 mat tehdidiyle) 1...Fd5! ile savuşturulur.

Ya da 1. Ag3? Fg4!

Gerçek anahtar hamle **1. Ac5!** (tehdit 2. Vd3 mat) **Fc4 Vb2 mat; 1...Ff5 2. Ab3 mat.**

Diyagram 3

Herman Leonard Jonsson
Sporten, 1893
Birincilik ödülü

İki hamlede mat

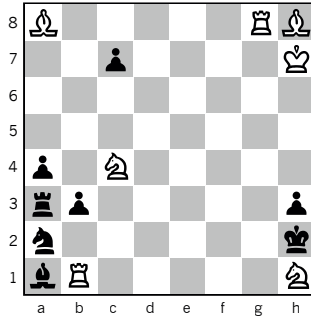
Çözüm: **1. Vh6!** (tehdit: 2. Vxg7 mat)

a) 1...Fhx6 2. Ff6 mat;
b) 1...Şe5 2. Ac6 mat;
c) 1...Ff6 2. Fxf6 mat;
d) 1...Fh8 2. Vxh8 mat;
e) 1...Fe5 2. Vd2 mat.

1. Vh6! Anahtar hamlesi ile boş bir kare üzerinde vezir fe-da ediliyor. Bu tür "sessiz" fedaları görmek zor olabilir.

Diyagram 4

Gerhard Latzel
Springaren, 1950

Birincilik ödülü

Çözüm: Burada yarışmacı bir yalancı anahtar hamleler ormanı içinde yolunu bulmak zorunda. Yalancı anahtar hamlelere kurgu dilinde

"deneme" deniyor. Bu denemeleri ve siyahın savunmalarını gözden geçirelim:

1. Ad2? (tehdit 2. Af1 ve 2. Af3 mat) Fg7!
1. Ae3? (tehdit 2. Ag4 ve 2. Af1 mat) c6!
1. Ae5? (tehdit 2. Ag4 ve Af3 mat) Ac1!
1. Fxa1? (tehdit 2. Kb2 ve 2. Fe5 mat) Ac3!
1. Kxa1? (tehdit 2. Fe5 mat) b2!

Anahtar hamle **1. Ab2!** (tehdit 2. Fe5 mat) **Fxb2. Kxb2 mat.**

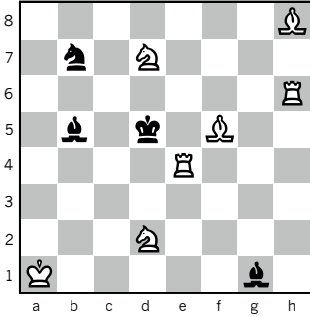
15. Uluslararası Çözme Yarışması'nda 3. Kategori'de toplam 6 soru sorulmuş ve yarışmacılara iki saat süre verilmişti. Bu kategorinin birincisi 2006 doğumlu Azerbaycanlı Elgün Paşayev tüm soruları 18 dakikada doğru olarak çözmüş! Kalan üç sorunun çözümünü de kendinizi denemeniz için ayın soruları olarak size bırakıyoruz.

Ayın Soruları

Diyagram 5

L. Mortimer

American Chess Problemist, 1950

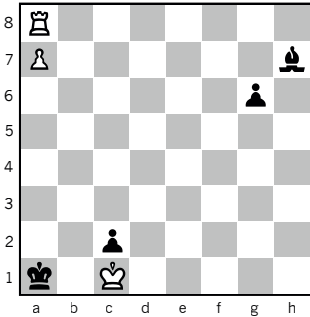

İki hamlede mat

Diyagram 6

Jorgen Mortensen

Nationaltidende, 1918

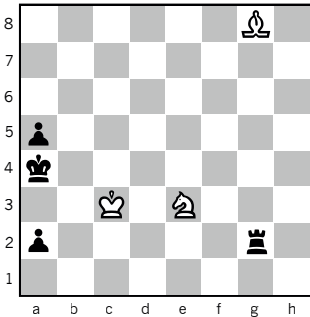

Üç hamlede mat

Diyagram 7

Alex Markevitch

Stratetegems, 2000

Beyaz oynar ve berabere kalır.

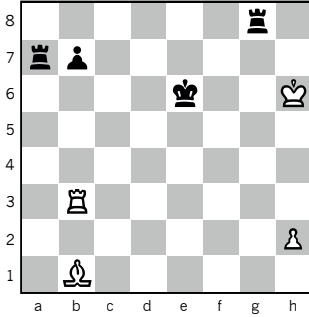
Geçen ay sorulan etütlerin çözümü

Diyagram 8

German Umnow

Springaren, 1999

Beyaz oynar ve berabere kalır.

Çözüm:

1. Kxb7 Kh8+ 2. Kh7

Kaxh7+ 3. Fxh7.

Şimdi dikkate değer

iki varyant var:

a) 3...Şf7 4. h3!! Şf6

5. h4 Şf7 6. h5!

Şimdi siyah *zugzwang*'da.

Ya kaleyi oynayıp filin kaçmasına izin verecek ya da şahını "f" sütununa oynayıp beyaz şahın g7'ye gelmesine razı olacak. Eğer bunların hiçbirini istemiyorsa, **6...Şf6** oynamalı. Ama o zaman da oyun pat olur!

Beyaz 4. h3!! yerine 4. h4? oynasaydı ne olurdu? 4...Şf6 5. h5 Şf7! Ama bu kez beyazın kendisi *zugzwang*'a düşüyor! (karşılıklı *zugzwang*). Burada **4. h3!!** "Festino lente" (acele et, ama yavaşça) ilkesinin bir başka uygulaması. (Bakınız: *Bilim ve Teknik*

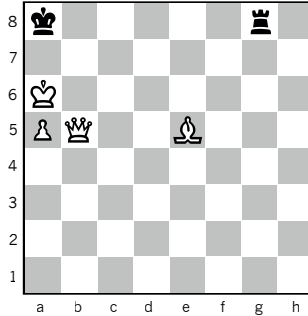
Nisan 2019 sayısı, "Karşılıklı Zugzwang" başlıklı satranç yazısı).

b) 3...Şf6 4. h4!! Şf7 5. h5 Şf6 ve yine pat!

Diyagram 9

John Beasley

Diagrammes, 2001

Sıra siyahta.

Beyaz nasıl kazanır?

Çözüm: Siyahın daha uzun süre dayanmasını sağlayacak tek hamlenin **1...Kg6+** olduğu çok açık. Çünkü beyaz Vb7(c6, d5) mat ile tehdit ediyor. Şimdi beyaz kritik bir karar vermek zorunda. Şahının kaçacak yeri olmadığına göre ya vezir ya da fil ile siyah kalenin şah tehdidini kesecek. Bunları gözden geçirelim:

2. Vb6 Kxb6+ 3. Şxb6 (ya da 3. axb6) ve pat. Demek ki beyaz, filini araya sokmalı. Hayati soru şu: 2.Fd6 mı, yoksa 2. Ff6 mı oynamalı? Aralarında bir fark yok gibi görünüyor ama bunlardan yalnızca birincisi doğru:

2. Fd6 Kxd6+ 3. Vb6!! ve siyah *zugzwang*'da: **3...Kxb6 4. axb6 Şb8 5. b7 Şc7 6. Şa7** ve kazanır. Eğer siyah 2...Kxb6 oynamazsa kaleyle yatay olarak ya da dikey olarak başka bir hamle yapmak zorundadır ancak ikisi de oyunu kaybettirir.

Peki, 2. Ff6'nın zararı ne? Onu da görelim:

2. Ff6 Kxf6 3. Vb6. Şimdi, kalenin veziri alacağını ve beyazın yukarıdaki gibi kazanabileceğini düşünenler çok yanılıyor. Siyahın burada gizli bir silahı var: **3...Kd6!!**. Bu kez beyaz *zugzwang*'da! Bu bir karşılıklı *zugzwang* pozisyonu... Şimdi, beyaz 4. Vxd6 oynarsa pat olur. Beyazın yapabileceği bir diğer hamle 4. Şb5. Ama burada da 4...Kxb6 5. axb6 Şb7 hamle dizisinden sonra yine beraberlik...

Satrançta ufak ayrıntıların ne kadar önemli olduğunu gösteren iki etüdü birlikte çözmüş olduk. Bir ay sonra görüşmek üzere...

Ebu Naim el-Kadim'in probleminin çözümü:

1. Ah5+ Kxh5

2. Kxg6+ Şxg6 3. Ke6 mat.